

Міністерство освіти і науки України
Національний університет водного господарства та
природокористування
Навчально-науковий інститут права
Кафедра правових природоохоронних дисциплін

07-05-24М

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ
до практичних занять та самостійної роботи

з навчальної дисципліни
«ОСНОВИ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ»

для здобувачів вищої освіти
першого (бакалаврського) рівня
усіх освітньо-професійних програм спеціальностей
НУВГП денної форми навчання

Схвалено науково-методичною
радою НУВГП
Протокол № 5 від 21.10.2020 р.

Рівне – 2020

Методичні вказівки до практичних завдань та самостійної роботи з навчальної дисципліни «Основи критичного мислення» для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня усіх освітньо-професійних програм спеціальностей НУВГП денної форми навчання [Електронне видання] / Мельничук Ю. І. – Рівне : НУВГП, 2020. – 18 с.

Укладач: Мельничук Ю. І., к.філос.н, доцент кафедри правових природоохоронних дисциплін.

Відповідальний за випуск: Мельничук Ю. І., к.філос.н, завідувач кафедри правових природоохоронних дисциплін.

Вчений секретар
науково-методичної ради

Костюкова Т. А.

© Мельничук Ю. І., 2020
© НУВГП, 2020

ЗМІСТ

Передмова	4
1. Опис навчальної дисципліни та її структура	
1.1. Опис навчальної дисципліни	5
1.2. Тематика практичних занять	7
1.3. Контрольні заходи та засоби діагностики	7
1.4. Критерії та шкала оцінювання	7
2. Плани практичних занять	9
3. Самостійна робота студентів	14
4. Рекомендована література	17

Передмова

Програма вибіркової навчальної дисципліни «Основи критичного мислення» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалавра.

Предметом вивчення навчальної дисципліни «Основи критичного мислення» є поняття, структура, закономірності логічної складової у критичному процесі, форми та методи аргументації, основи, стратегії, процедури критичного мислення, практичні навички формально-правильного, раціонального мислення.

Формування критичного мислення є одним з найважливіших завдань сучасної освіти. Воно починалось як перехід від навчання, орієнтованого переважно на запам'ятовування, до навчання, спрямованого на розвиток самостійного свідомого мислення.

Розвинуте логічне мислення є одним з ознак сучасної освіченої людини. Здатність чітко мислити, швидко приймати правильне рішення на підставі аналізу ситуації, що склалася забезпечує людині затребуваність й успішність у професійній діяльності. Наприклад, вміння використовувати весь арсенал логічних знань і способів переконання знадобиться в професійній діяльності.

Критично мисляча людина має ясно уявляти структуру власної аргументації. А її міркування, суттєві для конкретного дослідження, мають бути доступними для аудиторії. Проте критерії не можуть бути абсолютизованими, у процесі критичного мислення вони піддаються сумніву, зміні або навіть заміні на інші.

Уміння критично мислити забезпечує науково-технічний і суспільний прогрес та є запорукою демократії, а освіта відіграє в його розвитку першорядну роль. Критичне мислення забезпечує самостійні та

відповідальні дії, а також характеризується самовдосконаленням.

1. Опис навчальної дисципліни та її структура

1.1 Опис навчальної дисципліни

Метою навчальної дисципліни «Основи критичного мислення» - ознайомити студентів із основними рисами критичного мислення, прищепити навички аналітичної та критичної роботи з інформацією, вміння аргументовано висловлювати свою позицію та володіння основними евристичними прийомами і стратегіями.

Завданням навчальної дисципліни.

Вивчення дисципліни, що полягає у набутті здобувачами вищої освіти знань, умінь і здібностей (компетенцій) ефективно реалізовувати набуті теоретичні знання на практиці, а саме: надання студентам теоретичних знань про основні форми мислення, семантичні категорії мови, а також законів і правил логіки; допомогти студентам у здійсненні практичних навичок правильного функціонування вказаними формами та категоріями, а також застосуванням логічних законів і правил; розвиток уміння пояснювати і використовувати в різних контекстах і з різними джерелами знань такі операції, як розуміння, аналіз, синтез, оцінка та ін.; усвідомлення власного рівня оволодіння тим або іншим способом розумової діяльності, цінності для себе такого навчання; посилення мотивації до подальшого розвитку відповідних умінь; розвиток уміння усвідомлено використовувати методи (стратегії) критичного читання; визначення основних видів та способів обґрунтування та критики переконань; виявити і продемонструвати залежність способів аргументації від специфіки аудиторії

та контексту, а також вказати на своєрідність аргументації в різних областях діяльності; надати знання студентам про стратегію та тактику аргументації; формувати навички застосування знань, отриманих в рамках вивчення дисципліни, на практиці - в спілкуванні, спорі, виступі, як у навчальному процесі та науковій діяльності, так і в повсякденному житті.

У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач вищої освіти *повинен* знати: основні види та способи обґрунтування та критики переконань; закони і правила логіки;

загально логічні методи (порівняння, аналіз, абстрагування, синтез та узагальнення) наукового пізнання та основні види умовиводів(дедукція, індукція та аналогія); основи та принципи критичної, раціональної рефлексії; основні прийоми та методи аргументації; основні принципи та вимоги стратегії, а також основні варіанти та конкретні прийоми дій з аргументації; основні форми мислення та розвитку знання; відрізнити факти від думок, виявляти ідеологічні мотиви, спрямованість інформації; семантичні категорії мови; методи та стратегії критики.

вміти: правильно користуватися понятійним апаратом професійної галузі, чітко визначати зміст понять та проводити інші логічні операції з ними; будувати міркування відповідно до законів мислення та логічних правил, уникати помилок та знаходити їх в міркуваннях інших; пояснювати, в чому полягає значення роботи з інформацією у сучасному світі, які є види і джерела інформації, як здійснювати її пошук; отримати і структурувати інформацію з будь-якого джерела; відрізнити факти від думок, виявляти ідеологічні мотиви, спрямованість інформації; критично мислити під час роботи з різними джерелами; усвідомлювати свій рівень

опанування вміння ефективно шукати інформацію в різних джерелах; усвідомлювати власні мотиви до подальшого розвитку відповідних умінь, цінність для себе такого навчання.

1.2 Тематика практичних занять

№ з/п	Назва теми
Модуль 1	
Змістовий модуль 1.	
1	Тема 1. Критичне мислення: основні поняття та підходи, логічна рефлексія.
2	Тема 2. Особливості пізнання інформації.
3	Тема 3. Логічні основи критичного мислення: поняття та судження.
4	Тема 4. Логічні основи критичного мислення: умовиводи.
Змістовий модуль 2	
5	Тема 5. Критичний аналіз аргументації.
6	Тема 6. Запитання та відповіді.
7	Тема 7. Казуальний аналіз.
8	Тема 8. Технології критичного мислення.

1.3 Контрольні заходи та засоби діагностики

При виставленні оцінок (балів) враховуються, насамперед, знання, розуміння й уміння аналізувати поняття критичного мислення, особливостей пізнання інформації, казуального аналізу тощо, а також формування практичних навичок правильного застосування теоретичного матеріалу .

1.4. Критерії та шкала оцінювання

Для досягнення цілей та завдань курсу студентам потрібно засвоїти теоретичний матеріал та здати модульні

контролі знань, а також вчасно виконати практичні завдання. В результаті вони зможуть отримати такі обов'язкові бали:

60 балів – за вчасне та якісне виконання завдань практичних занять, що становить поточну (практичну) складову його оцінки (кожне із запланованих занять оцінюється у 6 балів, а також індивідуальне творче завдання (12 балів);

20 балів – модульний контроль 1;

20 балів – модульний контроль 2.

Усього 100 балів.

Додаткові бали студентам також можуть бути зараховані за конкретні пропозиції з удосконалення змісту навчальної дисципліни. А також, за участь у наукових конференціях, круглих столах, написання наукових тез, статей, рефератів дослідницького характеру за темою курсу. Тему дослідницької роботи студенти можуть вибрати самостійно за погодженням із викладачем.

Положення про семестровий поточний та підсумковий контроль навчальних досягнень здобувачів вищої освіти <http://ep3.nuwm.edu.ua/15311/>

Модульний контроль проходить у формі тестування.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Кількість набраних балів студентом	Оцінка за національною шкалою
90-100 балів	зараховано
82-89 балів	зараховано
74-81 балів	
64-73 балів	зараховано
60-63 балів	
35-59 балів	Не зараховано з можливістю повторного складання
1-34 балів	Не зараховано з обов'язковим повторним вивченням курсу

2.Плани практичних завдань

МОДУЛЬ І

Змістовний модуль 1

Тема 1. Критичне мислення: основні поняття та підходи, логічна рефлексія.

1. Дефініція понять «мислення», «критичне мислення».
2. Компоненти критичного мислення.
3. Функції критичного мислення.
4. Необхідність розвиненого критичного мислення.
5. Структура критичного мислення.
6. Моделі критичного мислення. Ознаки правильного мислення.
7. Зв'язок критичного мислення з логікою, риторикою, теорією аргументації, теорією прийняття рішень.
8. Критичний аналіз пізнання.

Завдання до теми:

1. Здійснить дефініцію понять: мислення, критичне мислення, абстрактне мислення, швидке мислення, повільне мислення, аналіз, синтез, узагальнення, модель.
2. Охарактеризуйте компоненти критичного мислення.
3. Як Ви розумієте таксономію Блума?
4. Визначте спільні елементи критичного мислення із логікою, риторикою тощо.
5. Ситуативні завдання.

Тема 2. Особливості пізнання інформації.

1. Критичний аналіз пізнання.
2. Пізнання, його види та рівні.
3. Когнітивне спотворення.

4. Відтворення, типізація. Конформізм сприйняття. Фреймінг.
5. Хибне сприйняття. Проблема критичного сприйняття інформації.
6. Оцінка інформації.
7. Підбір інформації. Роль розуміння в роботі з інформацією.

Завдання до теми:

1. Здійсніть дефініцію термінів: конформізм, фреймінг, інформація, пізнання, оцінка.
2. Наведіть приклад хибного сприйняття.
3. Наведіть приклади різних видів інформації.
4. Ситуативна задача.

Тема 3. Логічні основи критичного мислення: поняття та судження.

1. Форми раціонального пізнання.
2. Логічні закони мислення.
3. Логічне слідування як критерій правильності.
4. Когнітивні та комунікативні характеристики мови.
5. Семантичне значення: різниця між змістом та значенням.
6. Поняття як форма мислення.
7. Теорія прототипів. Концептуалізація та мовні фрейми.
8. Логічні відношення між складними судженнями.

Завдання до теми:

1. Визначте ознаки раціонального мислення.
2. Наведіть приклади порушення законів логіки.
3. Наведіть приклади понять, які можуть використовуватись у різних значеннях.

4. Визначте прототипи та фрейми.
5. Ситуативна задача.
6. Логічні вправи до теми.

**Тема 4. Логічні основи критичного мислення:
умовиводи.**

1. Умовиводи: характеристика, види.
2. Основні логічні помилки пов'язані із пропозиційними зв'язками.
3. Дедуктивно-номологічні моделі.
4. Індуктивно-статистичні моделі.
5. Проблеми і парадокси.
6. Традуктивні умовиводи.
7. Основні ознаки гіпотези.
8. Верифікація та фальсифікація.
9. Основні помилки в недедуктивних міркуваннях: узагальнення, помилка допустимості, нерепрезентативність прикладів, необгрунтоване відхилення контрприкладу, слабка аналогія, коло в аналогії.
10. Проблема демаркації наукового знання.

Завдання до теми:

1. Наведіть приклади різних видів умовиводів.
2. Визначте наслідки використання різних видів логічних сполучників. Наведіть приклади.
3. Наведіть приклади помилок у недедуктивних умовиводах.
4. Логічні задачі до теми.

Змістовий модуль 2.

Тема 5. Критичний аналіз аргументації.

1. Поняття аргументації.

2. Точка зору та аргументи.
3. Види аргументів. Контекст аргументації.
4. Алгоритм аналізу аргументації.
5. Критичне ставлення до інформації у дискусії.
6. Критичне ставлення до інформації дебатах.
7. Алгоритм оцінки інформації у дискусії та дебатах.
8. Формальні та процедурні аспекти успішної аргументації. Моделі аргументації.
9. Стратегії та тактики суперечки.
10. Поширені неформальні помилки та пастки в аргументації.
11. Доведення та спростування: види, характеристика.

Завдання до теми:

1. Підготуйте аргументи для спростування чи доведення тези (тези попередньо узгоджуються із викладачем та мають стосуватись спеціальності здобувача вищої освіти).
2. Обґрунтуйте власну позицію щодо найефективніших стратегій суперечки.
3. Формалізуйте алгоритм оцінки інформації.
4. Логічні вправи та задачі до теми.

Тема 6. Запитання та відповіді.

1. Поняття запитання і його логічна структура.
2. Поняття відповідей: характеристика, структура.
3. Види запитань та відповідей.
4. Прагматична характеристика комунікативної ситуації.
5. Техніки запитань в аргументації.

Завдання до теми:

1. Наведіть приклади різних видів запитань.

2. Наведіть приклади різних видів відповідей.
3. Охарактеризуйте ефективні техніки запитань в аргументації.
4. Ситуативні завдання до теми.

Тема 7. Казуальний аналіз.

1. Причини як необхідна та достовірна умова.
2. Формальні та динамічні причини.
3. Прості та складні причини.
4. Методи встановлення причинних залежностей. Причинність і кореляція.
5. Типові помилки при встановленні причинних зв'язків.

Завдання до теми:

1. Наведіть приклади помилок при встановленні причинних зав'язків.
2. Ситуативні завдання до теми.

Тема 8. Технології критичного мислення.

1. Акцент на пошук і самостійне отримання знань.
2. Активне використання попереднього досвіду і знань.
3. Заохочення висловлювань власної точки зору, власної позиції, обмін думками на всіх рівнях взаємодії.
4. Створення умов для аргументації зроблених висновків, суджень, позицій.
5. Стимулювання спроб перевірки і застосування нових знань і досвіду. та дії технологій критичного мислення: виклик, осмислення, рефлексія.
6. Методи і прийоми критичного мислення.

Завдання до теми:

1. Проаналізуйте методи критичного мислення: «Мозкова атака» («брейншторм»); «Асоціативний куц»; Коло Венна; «Товсті» / «тонкі» запитання та ін.
2. Яким чином можна здійснити перевірку нових знань?
3. Наведіть приклад технологій критичного мислення.
4. Логічні вправи до теми.

3. Самостійна робота студентів

Самостійна робота є однією із складових навчального процесу, на яку припадає значний обсяг навчального часу. При цьому студент є активним учасником навчального процесу, набуває навичок самоорганізації, самостійного пошуку інформації, прийняття рішень. Правильна організація самостійної роботи дозволяє максимально індивідуалізувати навчання, підвищити ефективність навчального процесу в цілому.

Одним із видів самостійної роботи є опрацювання лекційного матеріалу, визначення головного у змісті лекції, засвоєння її основних моментів. При цьому не варто дослівно записувати за лектором, а своїми словами фіксувати найсуттєвіше: тему, її основні питання та положення.

Самостійна робота є важливим засобом засвоєння слухачами навчального матеріалу. Вона передбачає опрацювання наукових праць, підручників, навчальних і методичних посібників, вивчення та ознайомлення з положеннями законодавчих та нормативних актів.

Формами самостійної роботи студентів є:

- доопрацювання матеріалів лекцій та опрацювання

літератури, що пропонується до вивчення по темах навчальної дисципліни;

- підготовка до практичних (семінарських занять), виконання завдань по темах практичних занять;

- підготовка письмових відповідей на питання для самопідготовки;

- робота в інформаційних мережах;

- вибір теми, складання плану та написання реферативної роботи;

- самостійне вивчення та складання конспектів по темах, що виносяться на самостійне вивчення.

Професійному розвитку студентів сприяє самостійне виконання творчих та практичних завдань, різноманітні форми пошукової, дослідної роботи.

Викладач систематично контролює самостійну роботу студентів: перевіряє конспекти, виконання індивідуальних творчих завдань, надає необхідну допомогу для активізації навчальної діяльності студентів.

Результативність самостійної роботи виявляється під час заслуховування та обговорення доповідей, захисту рефератів, поточного модульного контролю знань, перевірки письмових відповідей та підсумкового оцінювання успішності студентів.

Перелік тем для доповідей

1. Історія становлення і основи критичного мислення.
2. Критичний і некритичний модуси мислення в системі комунікативних відносин.
3. Рівні критичного мислення в інтелектуальній діяльності людей. Функції критичного мислення.
4. Прийоми і способи формування критичного мислення.
5. Рефлексивні методи прийняття рішень.
6. Психологічні механізми рефлексії у функціонуванні творчої

особистості. Рефлексія як інструмент мислення в навчальній діяльності.

7. Стейкі елементи процесу прийняття рішень. Види прийняття рішень.

8. Прийняття рішень як гра. Види стратегій.

9. Інструментарій критичного мислення, необхідний для прийняття рішень.

10. Запитально-відповідальні процедури і прийняття рішень в практичному аспекті аналізу текстів і ситуацій.

11. Усвідомлення і інтерпретація при прийнятті рішень.

12. Етап вибору в процесі прийняття рішень.

13. «Вольова компонента» в процесі прийняття рішень.

Суб'єкт прийняття рішень

14. Співвідношення між усвідомленим дією і теоретичними і практичними рішеннями.

14. Прийоми переконання і критики. Активні і забороняють правила.

15. Необхідні і достатні умови найбільшої переконливості.

14. Аргументація як логічна частина переконання.

15. Доказ і спростування.

16. Види доказів. Правила та можливі помилки в процедурах обґрунтування.

17. Основні види переконання. Схема переконання. Навіювання.

18. Невербальні засоби, що використовуються оратором.

19. Ефективні прийоми слухання. Рефлексивне і неререфлексивне слухання.

20. Еристика як мистецтво вести суперечку, полеміку.

21. Класифікація учасників спору. Принципи і правила ведення спору.

22. Основні правила чорної риторики. Маніпулятивні, аргументативні, вербальні прийоми і захист від них.

23. Техніка виступу. Методи викладу матеріалу.

4. Рекомендована література

Базова

1. Жеребкін В. Є. Логіка : підруч. К.: Знання, 2004. 255 с.
2. Логіка : підруч. для студ. вищих навч. закладів / за ред. В. Д. Титова. Х. : Право, 2005. 208 с.
3. Логіка: Хрестоматія / авт.-упор. С. Д. Цалін. 3-те вид., переробл. і доповн. Х. : Факт, 2010. 864 с.
4. Конверський А. Е. Логіка : підручник. К. : Центр учб. л-ри, 2008. 304 с.
5. Цалін С. Д. Логічний словник-довідник: 4-те вид., виправл. і доповн. Х.: Факт, 2006. 400 с.
6. Бібліотека Міжнародного центру критичного мислення.
URL: <http://www.criticalthinking.org/pages/index-of-articles/1021/> (дата звернення 21.10.2020).
7. Тягло О. В. Критичне мислення : навч. посібник. Х. : Основа, 2008. 187 с.

Допоміжна

1. Гетманова Л. Д. Логика. Москва: Высшая школа, 1986. 287 с.
2. Жоль К. К. Вступ до сучасної логіки : навч. посіб. К. : Либідь, 2002. 152 с.
3. Конверський А.Є. Логіка: Підручник для студ. юрид. фак. К. : Центр навч. літ., 2004. 304 с.
4. Логіка : підручник / В. Д. Титов та ін. Х. : Право, 2005. 214 с.
5. Логика научного познания: Актуальные проблемы / Ред. Д. П. Горский. Москва : Наука, 1987. 196 с.
6. Мельников В. Н. Логические задачи. Киев, Одесса, 1989. 343 с.
7. Тофтун М. Г. Логіка : посібник. К. : Академвидав, 2003. 368 с.

8. Хоменко І. В. Логіка : підручник. К. : Центр навч. літ., 2007. 335 с.
9. Щербина О. Ю. Логіка для юристів : курс лекцій. К. : Юридична думка, 2007. 264с.
10. Цимбалюк В. І., Мельничук Ю. І. та ін. Логіка для юристів / В. І. Цимбалюк., Ю. І. Мельничук. Львів. : Новий світ-2000, 2017. 216 с.
11. Методи комплексного аналізу : монографія / А. Я. Бомба, С. С. Каштан, Д. О. Пригорницький, С. В. Ярошак. Рівне : НУВГП, 2013. 415 с. URL: <http://ep3.nuwm.edu.ua/2803/> (дата звернення 21.10.2020).

Інформаційні ресурси

1. Електронні наукові видання НБУ ім. В. І. Вернадського
URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=F&I21DBN=EC&P21DBN=EC&S21CNR=20&Z21ID= (дата звернення 21.10.2020).
2. Гончаров А. Ю. Логіка і теорія аргументації: формальний і неформальні підходи: Автореферат дис. ... канд. філос. Наук : 09.00.06 / А. Ю. Гончаров: Ін-т філос. ім. Г. С. Сковорода, НАН України. К., 2003. 16 с. URL: [http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis64r_81/cgiirbis_64.exe?Z21ID=&I21DBN=ARD&P21DBN=ARD&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=fullweb&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=A=&S21COLORTERMS=1&S21STR=%D0%93%D0%BE%D0%BD%D1%87%D0%B0%D1%80%D0%BE%D0%B2%20%D0%90.%D0%AE.\\$](http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis64r_81/cgiirbis_64.exe?Z21ID=&I21DBN=ARD&P21DBN=ARD&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=fullweb&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=A=&S21COLORTERMS=1&S21STR=%D0%93%D0%BE%D0%BD%D1%87%D0%B0%D1%80%D0%BE%D0%B2%20%D0%90.%D0%AE.$) (дата звернення 21.10.2020).